

Mértékadó

Kultúra • Tv- és rádióműsor

2023. szeptember 4–10.

**Borbás Barna
monográfiája
Borbás Gáspárról**

**Látogatás a dégi Festetics-
kastélyban és parkjában**

Dédapámék megalapozták a magyar futball sikereit

Borbás Barna monográfiája Borbás Gáspárról

Egy magamfajta született ősfradistának mindig óriási öröm, ha új kiadvány jelenik meg kedvenc focicsapatáról, a Ferencvárosi Torna Clubról (FTC) vagy annak valamelyik legendájáról. A legfrissebb ilyen élményem Borbás Barna Első gól – Borbás Gáspár élete című könyve. A fiatal, Junior Prima díjas újságíró, történész a dédapjáról írt monográfiát, aki az FTC játékosaként a magyar labdarúgó-válogatott legelső gólját szerezte. A Damjanich utcai La Lune kávézóban beszélgettünk.

– Könyvének előszavában leírja, hogy apai nagyszüleit alig ismerte, és mindössze nyolcéves volt, amikor az édesapja elhunyt autóbalesetben. A dédapja, Borbás Gáspár 1976-ban, kilencvenkét évesen halt meg. Kik voltak a családból a forrásai a kötet megírásához?

– Az apai nagynéném a harmincas éveiben járt, amikor a dédapám meghalt. Tőle sok mindent hallottam. Az érdeklődés azonban már korábban felébredt bennem iránta. Tizenöt éves lehettem, amikor Nagy Béla, az FTC legendás krónikása megkeresett bennünket, hogy nézzük meg az alakulóféltben lévő Fradi-múzeumot. Atszellemlült lelkesedéssel beszélt arról, hogy mekkora futballista volt a dédapám, tőle hallottam ezt először. Attól kezdve igyekeztem összegyűjteni a róla szóló újságcikkeket, és azt is felfedeztem, hogy minden magyar sporttörténeti könyv jegyzi a nevét. Gyermekkoromban sok sportágat kipróbáltam a vívástól kezdve a teniszén át a sielésig, de a foci nem nagyon érdekelt. Később aztán kirajzolódott előttem, hogy a dédapámnak közéleti érdeklődése is volt. Olvastam az ügyvédi tevékenységéről, arról, hogy Bajcsy-Zsilinszky Endre mozgalmához tartozott, és a második világháborúban zsidókat mentett. Történelem szakos egyetemistaként egyre többet foglalkoztam a személyével, de nem voltak igazán jó forrásaim, csak kevés dokumentum jelent meg minderről. Családi anekdotákat hallottam, ám nevek és konkrétumok nélkül. Sokkal gazdagabb az az anyag, ami a levéltári kutatások során került elő. Ezeket áttanulmányozva jöttem rá: a dédapám története teljes, és nem csupán sporttörténeti érdekesség.

– Dédapja 1901 és 1916 között futballozott. Először három évet az FTC-ben játszott, aztán ötöt a MAC-ban (Magyar Atlétikai Club), majd hatot ismét a Ferencvárosban. A zöld-fehérektől vonult vissza. Könyvéből egyértelműen kiderül, hogy a kezdeti időkben a magyar labdarúgás kiemelkedő alakjai – így a dédapja is – elsősorban a jómódú polgári rétegből kerültek ki. A hőskorban nem a szegények sportja volt a foci, hiszen a játékosok nem kaptak pénzt a teljesítményükért.

– Sokféle neve van ennek a korszaknak, nevezik amatőr időszaknak is. Ez nem azt jelenti, hogy a focista rossz, csak azt, hogy nem kap fizetséget. Hívják a magyar futball polgári korszakának is, ami nagyjából az első világháború végéig 1918-ig tartott. Dédapám 1916-ban vonult vissza a focitól, rajta kívül mások is abbahagyták ekkor, vagy meghaltak a háborúban. Azt nem sikerült kikutatnom, hogy ő miért nem került ki a frontra. Több csapattársáról tudjuk, hogy jelöletlen sírokban nyugszanak, például Koródy Károly, aki a korszak egyik legnagyobb futballistája volt, és 1917-ben, mindössze harmincévesen halt hősi halált. Az Osztrák–Magyar Monarchia 1918-as összeomlását követően válságspirálba kerülnek a Monarchia volt országai. Az, hogy valaki passzióból futballozik, érthetlenné válik, egyre többen kereseti lehetőségként tekintenek a focira, hiszen jegybevétel akkoriban is volt. A világháború idején jótékonyági mérkőzéseket rendeztek, amelyek bevételeit erdélyi menekültek megsegítésére fordították. A játékosok viszont valóban nem kaptak pénzt. Ahogyan nőtt a foci iránti érdeklődés, úgy egyre inkább egzisztenciális kérdéssé vált a labdarúgók helyzete. A könyvem a magyar labdarúgó-válogatott első győztes mérkőzésének 120. évfordulójára jelent meg: 1903. április 5-én a reprezentatívok – így hívták akkor a válogatottunkat – dédapám és Minder Frigyes góljaival 2:1-re legyőzte a cseheket a Mille-nárison, mindössze hétszázötven néző

előtt, akik még a keménykalapos, polgári réteghez tartoztak. Ám nem telik el tíz év, és a meccsre már tíz-tizenötezer ember jár, messze nem csak a polgári közegből. A korabeli sajtóban diszkréten úgy fogalmaznak: az alsóbb osztályok, vagy az állóhelyek közönsége. Ők már nem feltétlenül azért járnak meccsre, mert megragadja őket a sport ethosza, vagy mert polgári időtöltésnek tekintik ezt, hanem a feszültségvezetés, a „jó balhé” kedvéért. Mint gyakran ma is. Nagyon korán kialakul a csapatok körül a törzsi típusú rajongás is. Az eltömegesedés, a durvaság megjelenése elidegeníti a futballtól az olyan embereket, mint a dédapám. Jellemző, hogy 1912 áprilisában a németek elleni válogatott mérkőzés után négy fradista, köztük a dédapám, sztrájkba lép, mert a közönség „lefújolta” őket. A végeredmény egyébként 4:4 lett. A nyilatkozat szerint, ha ez így megy tovább, nem hajlandók pályára lépni. Képzelnék el ezt ma, amikor ezer-szer több szidalmat kapnak a játékosok! Azoknak a futballistáknak azonban, akik nem fizetségért, hanem pusztán lelkesedésből és bajtársiasságból sportoltak, már ez is túl soknak számított.

– Nagyon érdekes, hogy 1916-os visszavonulása után Borbás Gáspár szinte egyáltalán nem járt meccsre, de még évtizedekkel később, a tévében is csak alig-alig nézte meg az utódait. Vajon miért?

– A későbbi nyilatkozataiból világos: neki ez a játék már nem az a játék volt. A futball szervezése, finanszírozása és társadalmi környezete is hatalmasat változott a kezdetek óta. 1926-tól idehaza is teret nyert a professzionalizmus, ami egyfelől felpörgeti és kiszélesíti a focivilágot, másrészt végérvényesen lezárja a polgári amatőr korszakot. Több pénz, nagyobb tét, több feszültség: elszaporodnak a korábban rendkívüli eseménynek számító bundázások és más, a pénz elosztásához kötődő botrányok, s a két világháború között a politika is egyre inkább beteszi a lábát a foci világába. Az egykori rövidnadrágos srácok, akik a tornateremből és a grundról indulva, pusztán lelkesedésből építették fel a magyar futballt, sok esetben nem tudtak mit kezdeni ezzel. Borbás doktor sérelmezte a bűjtatott játékosfinanszírozás, az „álatörizmus” terjedését. Kilépése után huszonhárom évvel, 1940-ben látogatott ki először egy meccsre, mert érdekelt az új doktor klasszis, Sárosi György. Élete vége felé nagy szeretettel fogadta az őt felkereső újságírókat, fradistákat, szívesen beszélgetett velük a régi időről. A jelen futballjával kapcsolatban viszont tartózkodóan, kritikusan fogalmazott.

– *A jogi végzettségű Borbás Gáspár, miután visszavonult, fővárosi tiszti alügyész lett, de 1921-ben eltávolították e tisztségéből, mert szabadkőműves páholytag volt. Nem ellentmondás ez: a kereszténynek, nemzetinek elkönyvelt FTC egykori játékosa szabadkőműves lesz?*

– A dédapámnak élete végéig tartó, súlyos sérelme volt, hogy eltávolították tiszti alügyészi pozíciójából, gyakorlatilag kirúgták. Puhára esett, mert nyugdíjazták, de mindössze harminchét éves volt ekkor. Az édesapja tiszti ügyész volt, ezért dédapám ezt olyan példaképkarriernek tekintette, amit maga is szeretett volna befutni. A családban soha nem beszélt arról, hogy milyen okból távolították el. Én is csak levéltári kutatásaim során tudtam ezt meg. Ő maga írta le egy önéletrajzában, hogy a szabadkőműves tagsága miatt építették le. A szabadkőművességgel kapcsolatban rengeteg volt az előítélet, s ez máig így van. Nem akartam ennyivel elintézni a kérdést, alaposan utánajártam az ügynek. Kiderítettem, hogy dédapám a Corvin Mátyás páholy tagja volt. A szabadkőműves páholyok iratai megvannak az Országos Levéltárban. Rengeteg jegyzőkönyvet átnéztem. Dédapám 1915-től az 1920-as betiltásig volt tag. Kévéstémához szólt hozzá. A dokumentumokat

átkutatva rájöttem: az, hogy valaki akkoriban szabadkőműves volt, a gyakorlatban nem jelentett semmit. Páholytag volt a dualista Magyarország első és utolsó miniszterelnöke, idősebb Andrassy Gyula és Wekerle Sándor, Ady Endrétől Karinthy Frigyesig a művészvilág számos alakja, Ravasz László református püspök és sok protestáns lelkész is. A katolikus klérus tagjai nem, mert nekik tiltva volt. Rendkívül heterogén társaság volt ez. A Corvin saját besorolása szerint is konzervatívabb páholytag számított, olyannyira, hogy IV. Károly 1916-os koronázásakor például díszülést tartottak. Az, hogy valaki tagja a nemzeti tizenegyesnek, a Ferencvárosnak és mellette páholytag, nem zárta ki egymást, már csak azért sem, mert az FTC alapító elnöke, Springer Ferenc maga is szabadkőműves

– Bárhogy alakult is a dédapám személyes hite, a piarista szál nagyon fontos az életében: a gimnázium tornatanára mutatta be őt Stobbe Ferencnek, a magyar futball egyik atyjának; tőle tanulta a szabályokat is. Ami a katolikus pap öccséhez fűződő viszonyát illeti, nagynéném-től tudom, hogy életük végéig összejártak, valódi testvéri kapcsolat kötötte össze őket. Sándor atya keresztelte az összes gyereket és unokát, fotók őrzik ennek emlékét. Abban, hogy a dédapám ateista létére is keresztény szellemben nevelte a gyermekeit, nagy szerepe volt a dédanyámnak, Csákány Klárának, aki a hitét mélyen megélt asszony volt. Családi anekdotákból tudjuk, hogy froclizták is egymást ezzel vasárnapként, amikor dédanyám az unokákat is magával vitte a szentimrévárosi Szent Imre-templomba. De a dédapámtól durvaságot soha nem hallottak a hittel kapcsolatban. Szövetkezeti vezetői korszakában írt néhány tanulmányt, ezek alapján egyértelmű: vallotta a történelmi materializmust, de elutasította a marxista szocializmust. Bírált a kapitalista berendezkedések vadhajtásait, és a magántulajdon alapján álló, szociális érzékű, harmadikutas megközelítéseket preferálta.

– *A közügyek iránt élénken érdeklődő Borbás Gáspár a Bajcsy-Zsilinszky Endre-féle Nemzeti Radikális Párthoz csatlakozott, majd a Polgári Szabadságpárt-hoz, amelyet Rassay Károly neve fémjelzett. A rá jellemző harmadikutaság kicsit emlékeztet talán Németh László Kert-Magyarországra...*

volt, mégpedig ugyanabban a páholyban, ahol Brüll Alfréd, az MTK elnöke. A Tanácsköztársaság bukása után, a Horthy-korszakban bűnbaknak kiáltották ki a páholytagokat. Máiig éljük ennek a propagandának az utóhatásait. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy ne lettek volna köztük veszélyes eszméket hirdető, felforgató figurák is, például Pogány József, a Tanácsköztársaság egyik népbiztosa, aki személyesen tiltotta be a *Nyugatot*, amely ugyancsak tele volt szabadkőművesekkel. Itt sem működik tehát a leegyszerűsítő magyarázat. A Corvin Mátyás páholy például programot dolgozott ki a pálinkafogyasztás és a pornográfia ellen, mondván, mindkettő súlyosan veszélyezteti a társadalom erkölcsiségét. Ezt akár a Katolikus Egyház is megfogalmazhatta volna.

– *Dédapja a budapesti Piarista Gimnáziumba járt és ott érettségizett, később viszont ateista lett. Ennek ellenére mindhárom gyermekét keresztény szellemben nevelte, pap testvérével, Borbás Sándor atyával pedig mindvégig kiváló volt a viszonya.*

– A népi írókkal találhatunk kapcsolódási pontot. A Nemzeti Radikális Párt egyes vidéki „turnéin” Bajcsy-Zsilinszky Endre, Féja Géza és Borbás Gáspár közösen tartottak előadást az ország gazdasági helyzetéről a harmincas évek elején. Féja Géza a népi írók világának egyik teoretikusa, a *Válasz* című folyóirat egyik szellemi zászlóvivője volt. Érdekes, hogy dédapám először ebben a körben talált politikai otthonra. Később átment a Rassay-féle Polgári Szabadságpártba, ami 19. századi értelemben vett polgári liberális alakulat volt, ez alkatilag közelebb állt hozzá. Elfeledett irányzat ez, nemigen szokás Rassayra hivatkozni, pedig neki semmi köze nem volt a Károlyi Mihály–Jászi Oszkár-féle októbri liberalizmushoz, tehát nem az őszirózsás forradalom irányait követő demokrata volt. A Polgári Szabadságpárt Budapest-központú politikai csoport volt, a Budai Li-

berális Klubban vitatták meg az ország dolgait. Mindkét párt ellenzéki volt a Horthy-korszakban, németellenes, és elutasított mindenféle szélsőséget.

– Borbás Gáspár a vészkorszak idején segítette az üldözött zsidókat, sokak életét megmentette.

– Hozzáteszem, a kutatás kezdetén erről legfeljebb anekdotákat ismertem, a sajtóban csupán néhány utalás maradt fenn, konkrétumok a levéltári dokumentumokból derültek ki. Az egész történet kiindulópontja a személyes kapcsolati háló. Zsidó gépírók dolgoztak az irodájában, és több zsidó származású ügyfele is volt. Az előbbieket nem bocsátotta el, vállalta miattuk a kockázatot, az utóbbiaknak pedig különféle adminisztratív módokon nyújtott segítséget a menekülésben és a vagyonejtékolásban. Nagyon érdekes a Teller-szál, Teller Ede édesapjának, Teller Miksának a története, aki Borbás doktor régi barátja és kollégája volt. Ez a legjobban dokumentált anyag a zsidómentő tevékenységéből: nyomon követhető Teller, illetve a dédapám ügyvédi dossziéjából, valamint a Teller Edéről szóló állambiztonsági jelentésből is. Az atomfizikus Magyarországon maradt családjának egyik fő segítője Borbás Gáspár volt: papírokkal, élelmiszerekkel, pénzzel támogatta a megmeneküléseket. A kör pedig fokozatosan tágult, így kerülhetett kapcsolatba a kecskeméti honvéd csapatkórházban elrejtett munkaszolgálatos század tagjaival, akik a háború után mások mellett neki köszönték a megmeneküléseiket. A nyilas korszakban elterjedt a híre azoknak, akikhez segítségül fordulhattak a bajban lévők. Egy ügyvéd menleveleket vagy keresztleveleket tudott hamisítani, vagyonokat eltitkolni, elrejtetni, és ezek akkoriban életet és egzisztenciákat mentő tettek voltak. Valószínűleg szájról szájra járt az emberek között, hogy kik azok az ügyvédek, akik hajlandók ilyesmire, és nem „aladárként”, vagyis nem pénzért segítenek. Dédapám igazolási eljárásában fontos szál, hogy ő ezt nem juttatásért cserébe tette. Ez is az ellenállás egyik fajtája volt, hiszen nem csak fegyverrel lehetett részt venni az ellenállásban, mint a szintén fradista Tóth Potya István és a Dallam csoport nevű szervezet. Őt a nyilasok 1945 februárjában Kertész Géza korábbi válogatott labdarúgóval együtt kivégezték.

– Könyvében azt írja, hogy az ötvenes évek elején a dédapja felkereste Sebes Gusztávot, az Aranycsapat szövetségi

kapitányát, aki bár hithű kommunista volt és gyűlölte a Fradit, mégis elintézte, hogy Borbás Gáspárt és családját ne telepítsék ki.

– A nagynénémnek konkrét emlékei vannak erről a korszakról. Elmesélte, az ötvenes évek elején a dédapámék felkészültek arra, hogy bármelyik nap kitelepíthetik őket, ezért nagy hajóladákba pakolták össze a holmijukat. Hosszan tartó, folyamatos készenlétben éltek. Nincsenek róla írásos bizonyítékaim, de állítólag a dédapám megkereste Sebes Gusztávot, akiről tudni lehetett, hogy utálta a fradistákat, de nagyon megbecsülte a válogatott labdarúgó-

kat, kezdetektől fogva. Sebes tisztában volt azzal, hogy az Aranycsapat sikerei visszavezethetők az elődökig. Pontosan tudta, kicsoda Borbás Gáspár, és feltehetően tisztelettel tekintett rá. Ezért nem életszerűtlen az a családban fennmaradt történet, mely szerint a dédapám Sebestől kért segítséget, hogy elkerüljek a kitelepítést. Ő pedig, mint a legfelsőbb elvtársakhoz bejáratos ember, el tudta intézni ezt. Dédapám nemzedékének életében a világháború, majd a Rákosi-korszak elképesztő zuhanást jelentett: az épített és összegyűjtött vagyon részbeni megsemmisülése, az elszegényedés, a társadalmi kirekesztés időszaka volt ez. Az a 19. század végi polgári világ, amelybe a dédapám beleszületett, lényegében mindenestől eltűnt. Az 1956-ot követő tisztogatás részeként kizárták őt az ügyvédi kamarából. Magyarország első doktor labdarúgóját! Azért ezek nagyon nagy pofonok voltak az életében. Ennek ellenére élete végéig dolgozott, titokban sokan jártak hozzá, kikérték a véleményét jogi kérdésekben. Ezért pénzt kapott, ami zsebbe ment. A hatalom alámerülésre kényszerítette, s emiatt bizonyos értelemben elnémult: családi körben alig beszélt a múltjáról, nem adta tovább a történeteit, az eszméit, az elveit, amiket korábban hirdetett. Életének történéseit, elképzeléseit a gazda-

ságról, a társadalomról morzsákból raktam össze. Ezek az elnémulások, a megszakadó szellemi hagyományok nagyon jellemzők a 20. századra.

– Mindezek ellenére úgy érzem, hogy Borbás Gáspár mégiscsak teljes életet élt. Most pedig elkészült ez a könyv. Mondhatom, amit Nagy Béla elkezdett, azt Ön befejezte.

– Sok mindenben tudtam építeni mindarra, amit Nagy Béla elkezdett, létrehozott. Amit a könyvemben leírtam, az mind ellenőrizhető forrásokra támaszkodik. Egyébként a fradista hagyomány szerint a Ferencváros első bajnoki gólját is a dédapám szerezte, nyilatkozott is erről, de ezt egyetlen korabeli újság sem írta meg. Nem nevesítik az első FTC-gól szerzőjét, így ezt én sem írhattam minden kétséget kizáróan a nevére. A dédapám teljesítménye, élete egyébként önmagáért beszél, nem kell túlszínezni.

– Most, hogy megírta a könyvét a Fradi egyik legendájáról, milyen érzések vannak Önben?

– Minél többet tudtam meg róla, annál inkább fölerősödött bennem az érzés, hogy leszármazottként és történészdiploma tulajdonosaként is állapotbeli kötelességem megírni az életét. Felelősséget érzek a megismert sorsokért, történetekért, amelyekből jól körvonalazódik a 20. századi magyar polgárság helyzete, részben tragédiája. Ezenfelül határozottan úgy látom, hogy dr. Borbás Gáspár személyén keresztül emléket állíthatunk egy elfeledett nemzedéknek, amely megalapozta a magyar futball első ragyogó sikereit, amelyekre aztán építkezhettek az utánuk jövő nemzedékek. Végezetül egy mélyen személyes vonatkozás is eszembe szokott jutni. Kicsi gyerekként vesztettem el mindkét nagyapámat és az édesapámat is. Persze a traumák okozta sebek idővel meggyógyulnak, de valamifajta hiányérzet mindig megmarad. Hálás vagyok a Jóistennek, hogy ha a csak így, az írásain és a történeteim keresztül is, de párbeszédet folytathattam a dédapámmal, aki nagyszerű sportoló és igazi polgár volt. A kutatói énem természetesen végig azon volt, hogy háttérbe tolja a személyes motivációkat. Hiszen a történet, ami összeállt, messze nem csak nekem, nekünk érdekes, hanem olyasmí, amihez nagyon sokan tudnak kapcsolódni ebben az országban.

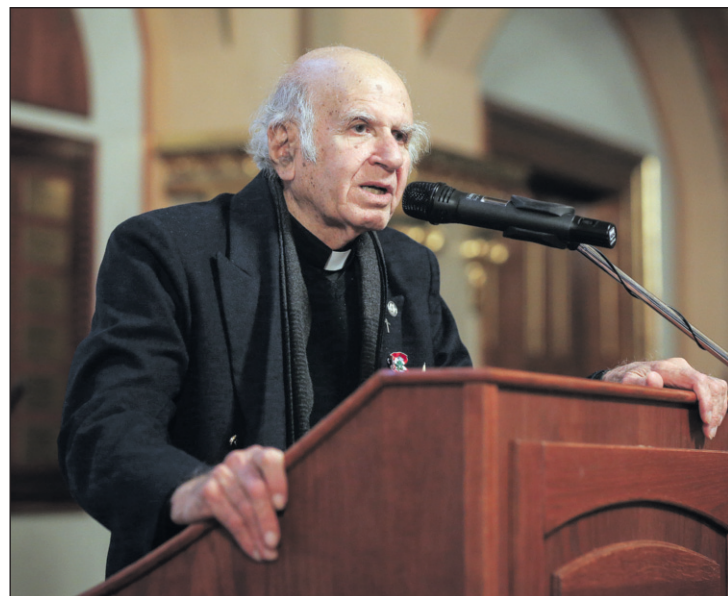
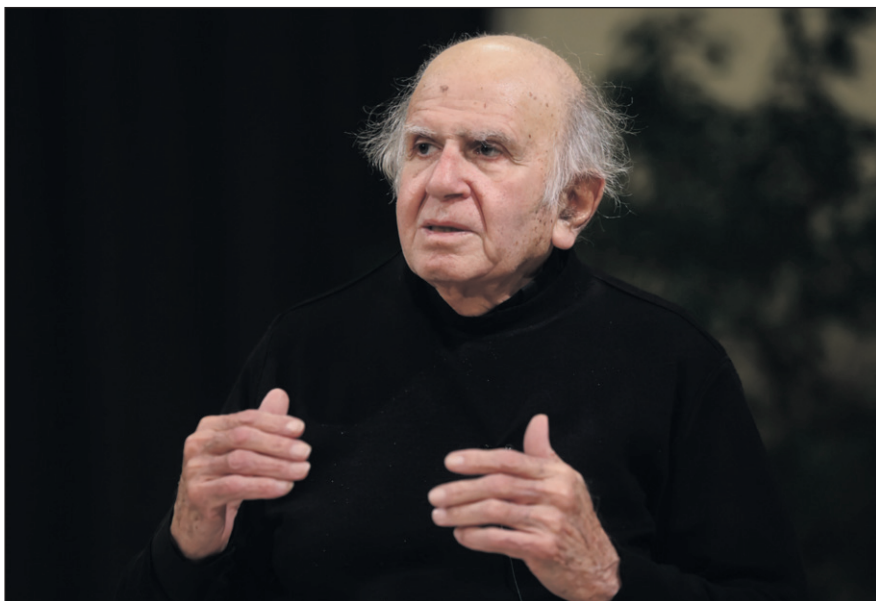
Felelősségünk öröme

Néhány mondat Henri Bouladról

Az összegző világképek, a kozmikus látászögek mindig tanítanak valami újat a szemünknek. Ahogy például Hölderlin a hellenizmust és a krisztianizmust, Teilhard de Chardin a tudományt és a teológiát vagy Pilinszky a költészetet és a misztikát szólaltatta meg közös nyelven, úgy Henri Bouladnak (1931–2023) többek között a keleti és a nyugati lelkiség összebékítését köszönhetjük. Más szóval: egy, a neokatolicizmust is megfrissítő katolikus magatartást.

Boulad öröksége fölmérhetetlen; magyarul megjelent könyvei is hosszas olvasmányrendet alkotnak. Istenképét a kegyelmes szeretet hite rajzolta ki; az embert teózisa (átistenülésre) hivatott lényként fogalmazta meg; missziós eltökéltsége a templomi téren kívülre hatolt; az eredendő tanításokhoz modern csatornákat képzelt el (egyházi, teológiai, hitoktatási és spirituális reformokat szorgalmazva).

Írásai szelíd derűvel evangelizálnak. Hathatósan kifejezve: az új evangelizációban – párhuzamosan a pasztorációs és kateketikai mozzanatok misztikához közelítésével – mindenkinek jut szerep, mert mindenki felelős a viláért – és Istenért. Ezen a – Teilhard de Chardin szóhasználatával – Omega pont felé vezető úton a bűnnél eredetibb kegyelem (az Ádámnál elevebb második Ádám, azaz Krisztus) a teremtmények kalauza; az Istenbe vetett hitnek az em-

bert és a földi világot érintő reménység a társa; a szeretetenergia kozmoszi jelentősége pedig a szociális figyelmesség napi gondjait is áthevíti.

*

Pusztán a magyar kötetcímeket összefűzve is világotlátást lehetne készíteni: *a belső tapasztalat és az egység víziója* egyaránt a teljes élet útja felé mutat; *az önátadás fényében* nemcsak a szív okossága tűnik ki, de az is, hogy minden kegyelem; s mi egyéb készíthetne optimizmusra, mint annak eshetősége, hogy az átistenülés a mindennapokban egyszerre ajándék és feladat?...

Hasonló, evangéliumi evidenciák fogadnak, ha akár csak találmányra lapozzuk is föl az egyiptomi atya írásait. (Ezek jórészt elő-

adások szerkesztett változatai; a szerző az előszó mestere volt, ebben is a jézusi példát követte.)

Boulad gondolkodásában a szeretet és a hit szinte egymás szinonimájaként képes nemcsak a valóság fennmaradását biztosítani, de egyenesen valósággá lenni: „A szeretet a legalapvetőbb erő és hatalom. A szeretet a Kozmosz legalapvetőbb energiája. És az még az atomok szintjén is így van!” (*Az egység víziója*, ford. Hermann Judit) – „Szeretni az embert annyi, mint szeretni Istent.” – „Csak a hit tekintete látja meg az ember valóságos dimenzióját.” – „A szeretet Isten megtalálása.” – „A szellem – szabadság. [...] Csak akkor nyerem meg az embertársam szívét, ha elérem benne az emberi lényt, a személyt. Ha elismerem őt annak, aki, ő is el fog ismerni engem a maga részéről annak, aki vagyok.” (*Szeretlek úgy, ahogy vagy*, ford. Szabóné Révész M. Magda)

A katolikus egyház szerepét az etimológiai ismeretek komolyan vétele téríti vissza eredeti jelentéskörébe: „Az egyház csak akkor válik igazán »katolikussá«, egyetemessé, amikor magába építi a világ minden értékét, valamint a többi vallás és kultúra minden szellemi és emberi gazdagságát.” (*A világ jövője a kezeteiben van*, ford. Tompa Mária)

És az ember mint misszióra rendeltetett lény kap világos kontúr a teremtményi identitás újrafogalmazása által: „Istenbe vetett hitemnek önmagamba vetett hitté kell válnia. Nekem szükségem van Istenre, és Istennek is szüksége van rám. Isten nem fogja megváltoztatni a világot nélkülem, nélkületek, nélkülünk. Készüljünk fel erre a feladatra!” (*Átistenülés a mindennapokban*, ford. Szabóné Révész Magda) – „Az embernek papi szerepe van a világban azzal, hogy tevékenységével, munkájával átalakítja a földi energiákat.” (*A szív okossága*, ford. Váczi Jenő)

*

2023 februárjában a piarista Lukács Lászlót búcsúztattuk, ugyanez év nyarán előbb Henri Boulad, majd a szintén jezsuita szerzetes Mustó Péter távoztáról érkezett hír. Gyűlnek hiányaink, gyarapodik örökségünk. De ahol a felelősség nő, ott az öröm is nagy tettekhez készül.

Halmi Tamás
Fotó: Lambert Attila

Tiszta szépség és harmónia

Látogatás a dégi Festetics-kastélyban és parkjában

Hatalmas terek, lenyűgöző távlatok, különböző látványelemekre, illetve a távoli tájra kilátást nyújtó úgynevezett nyiladékok tárulnak a szemünk elé, ha ellátogatunk a dégi kastély parkjába. A kastély kiemelkedő jelentőségű, hiszen hazánk egyik legkorábbi klasszicista műemléke. Azok közé a ritka épületek közé tartozik, amelyeknek nem egy, hanem mindjárt két homlokzatuk is van. A parkoló felől megközelítve a kastély a kevésbé díszes homlokzatát mutatja: itt két dór oszlop tartja a timpanont, amely belül díszítetlen. A bejárathoz kétoldalt rámpán keresztül lehetett felhajtani lovaskocsival. A túloldalán már nagyobb, a homlokzat, itt hat oszlopon nyugszik a szintén díszítetlen timpanon. Kétoldalt nincsenek felhajtók, a portikusz alatti főbejárathoz egy széles gyalogos rámpa vezet fel, így közelíthet meg a bejáratot például a kerti sétából visszatérők. Az egész épület nagyon hasonlít a budapesti Nemzeti Múzeumra, amit szintén Pollack Mihály tervezett, akárcsak ezt a kastélyt, amely a fővárosi múzeum afféle előtanulmányaként is felfogható. A Nemzeti Múzeum épülete már kiforrottabb, díszesebb, homlokzatát nem dór, hanem korinthusi oszlopok díszítik, és a timpanonja nem üres, szobrok kaptak helyet benne, középen Pannónia alakjával.

A dégi kastélyba belépve az első teremben a tolnai Festetics család dégi ágának családfáját láthatjuk. Kiderül belőle, hogy az egyik legismertebb nemesi család a 18. században két ágra bomlott: a híresebb – később hercegi rangra emelt – Festeticsek Keszthelyen, míg a kezdetben köznemesi, később grófi rangot szerző ág tagjai Dégen építettek ki uradalmat. A dégi ág alapítója, Festetics Lajos (1732–1797) királyi tanácsos a 18. században egy földszintes barokk kúriát emeltetett a birtokon. Ez az épület ma is látható a település egykori belterületének határán. A jó minőségű termőföldeknek és az okos gazdálkodásnak hála, idővel a dégi lett a köznemesi ág legjövedelmezőbb uradalma. A birtokot alapító Festetics Lajos fia, Festetics Antal (1764–1853) császári és királyi kamarás úgy döntött, hogy a családhoz méltó otthont épített itt. Vagyonát a napóleoni háborúknak köszönhetette: a hadseregnek adta el a birtokán megteremtett minőségi gabonát.

A hirtelen hatalmas vagyont felhalmozó nemes korának legnagyobb birtokközpontját akarta megteremteni Dégen, egy olyan lenyűgöző világot, amellyel még a rangban felette álló főurak bir-

tokain is túltehet, és a család keszthelyi ágát is felülmúlja. Festetics Antal fiai, Ágoston, Dénes és Sámuel 1874-ben Ferenc Józseftől grófi címet kaptak, így a család dégi ága hivatalosan is bekevert a főrangúak soraiba.

Festetics Antal az ország legnagyobb kastélyának megtervezésével kora kiemelkedő építészt, a már említett Pollack Mihályt (1773–1855) bízta meg. Az építész háromszintes, U alakú épületet tervezett, amelyet számos melléképület és egy hatalmas tájképi park ölel körül. A kutatások szerint az építkezést 1802 körül kezdték, és 1812-ben már állt a kastély, ekkor építették a park felé nyíló oszlopcsarnokot. Három évvel később a tulajdonosok beköltöztek új rezidenciájukba, amit eredetileg ugyan reprezentatív céllal építettek, mégis meghitt családi nyaraló lett belőle.

Az épületben megtekinthető kiállításon a kastély és a Nemzeti Múzeum épületéről is látható egy-egy elemeire szedhető, szép féher makett, amit előszeretettel tanulmányoznak és vesznek kezük ügyébe a gyerekek.

Az első teremben, az egykori szalonban, ma botanikai szobában láthatjuk Kossuth Lajos eredeti herbáriumszekrényét, amely a torinói (turini) lakásából származik. A Festetics család szenvedélyes kiránduló és növénygyűjtő volt. Festetics Antal feleségével és sógorával az Alpokban és a Kárpátokban is gyűjtött növényeket. Hazatérve ezeket maguk préselték, szárították, herbáriumlapra ragasztották, feliratozták, és szekrényekbe rendszerezve itt tárolták gyűjteményüket.

Mint megtudtuk, a kastélyban gyakorlatilag semmi sem maradt meg az eredeti berendezésből, 1945 után fokozatosan eltűnt minden, ami még mozdítható volt. A termekben ma látható berendezés, a bútorok, a festmények és egyéb műtárgyak legnagyobb részt adományokból származnak. Tematikus interaktív kiállítás várja itt a látogatókat: sok mindent megtudhatunk a Festetics családról,

a klasszicizmusról, sőt még a szabadkőművességről is, amit külön teremben mutatnak be az érdeklődőknek.

A teljes körű felújítás 2018-ban kezdődött és 2022-ben ért véget. A kiállításon videókon kísérhető figyelemmel az a nagyszabású munka, amit a renoválás során végeztek az építészek és más szakemberek. A hatalmas parkban több mint két kilométer hosszan kanyarog a mesterségesen létrehozott szerpentintórendszer. A medrétől kitermelt földből egykor a parkban dombokat emel-

Wanda Raczyńska grófnő

tek, melyekre több ezer facsemetét ültettek. A sok évtizednyi elhanyagoltság miatt a kastélypark rekonstrukciója során hihetetlen mennyiségű törmelékkel, iszapot és növényi maradványt kellett markológépekkel eltávolítani a tömderből. A háromszáz hektáros parkban azonban ma már nyoma sincs mindennek. Garaguly Kinga építész tervező, műemléki szakértő így fogalmazott a tavaly véget ért munkálatokkal kapcsolatban: „A beruházás alkalmával az elmúlt évszázad legnagyobb felújítása történt meg. Az építészet lassú műfaj, a házak megadó türelemmel várják egyedi sorsuk beteljesülését. Itt, Magyarországon ebből jutott és még mindig jut kastélyainknak. A rombolás évtizedei után, amikor bútorokkal, könyvgyűjteménnyel és iratokkal fűtöttek (az épület 1945 után istálló, német majd orosz hadikórház volt, később minisztériumi üdülő, majd gyermekotthon), apróbb helyreállítások, toldozgatások történtek, kevés pénzből így megpróbálták megőrizni az épület használhatóságát.”

Fantasztikus élmény lehet részt venni egy sokirányú képességet és tudást igénylő felújítási, restaurálási munkában! Ha ilyen látok, gyakran eszembe jut, milyen jó lehet közreműködni benne, akár csak segéderőként, figyelni a feltárás folyamatát, és persze tenni is érte valamit. Az építész alázattal és nagy empátiával beszélt az elvégzett munkálatokról: „Az elmúlt évtizedek beivódtak a falakba, a szerkezetekbe, de még ki lehetett hámozni, mikor hogyan avatkoztak be az eredeti állapotokba, vagy esetleg a javítás javítását végezték el. Ahogy lekerültek a felületekről az újabb burkolatok, takarások, mint egy emberről a ruhadarabok, fokozatosan bontakozott ki az épület eredeti valóságában, »betegségeivel« és »gyengeségeivel« együtt. Igyekeztünk a lehető legnagyobb tisztelettel és szeretettel bánni vele, csak a legszükségesebb és legkisebb rombolással járó javító beavatkozásokat végeztük el. Különleges gonddal őriztük a kevés megmaradt eredeti felületet – például az érkezési portikusz teraszának a Festeticsek lába által

Díszterem

rültek ide. Megnézhetjük a Festetics család fürdőszobáját is, amelyet a korszerűség jegyében alakítottak ki, és káddal, mosdóállvánnyal, tükörrel, pipereszekrénnel láttak el. Megtudhatjuk azt is, hogy a mindennapi mosakodás csak a 19. században vált gyakorlattá. A tisztálkodáshoz szappant használtak, a fogmosás pedig szegfűszeges, citromos vizes öblögetést jelentett akkoriban. A főrendiek reggelentek pálinkával átítatott szivacskefével is átöröszölték a fogukat.

A klasszicista építészetet bemutató teremben ezt olvashatjuk a 18. század elején újraeledő stílusirányzatról: „A klasszicizmus – vagy ahogyan korábban nevezték, a neoklasszicizmus – sem egyértelmű stílusfogalom. Elsősorban azt jelenti – és ezt az értelmét minden interpretáció megtartotta –, hogy az antik építészet elemeit, főleg az oszloprendeket alkalmazza tagoló- és díszítőelemként. Jelenti egyben azt is, ami az antik építészetre is jellemző volt: a kiegyensúlyozott nyugalomnak, a gondosan mérlegelt arányoknak az uralmát, tehát valami harmonikus egyensúlyt, ami hiányzott a megelőző korszak, a barokk mozgalmas, fantáziát és szenvedélyt felébresztő jellegéből.” Zádor Anna művészettörténésznél kevesen fogalmazták meg jobban a klasszicista stílus lényegét.

Ugyan sok még a látnivaló a kastélyban, de most menjünk ki a szabadba, ahol a végtelennek tűnő füves mezőről különböző szögekből láthatjuk ezt a hatalmas kiterjedésű angolkertet. Van itt egy kétszáz éves tölgyfa, narancsház, tenispálya és még nagyon sok minden más, ami új életre kelt a felújításnak köszönhetően. A park legvonzóbb ekecsége az úgynevezett Hollandi-ház, ez a csodaszép, vöröstéglás, díszes kis egyemeletes építmény. Az aprócska épület már messziről látszik, amint kilépünk a kastély hátsó homlokzati ajtaján. Festetics Pál építtette a 19. század végén. Ha egy hosszú sétával közelebb megyünk hozzá, akkor látszik csak, hogy valójában egy szigeten áll ez a szépséges, németalföldi stílusú kis házacska. A földszinti rész annak idején tehénistállóként szolgált, az emeleten pedig a tüdőbeteg Festetics Andorné Pejacevich Lenke számára alakították ki lakosztályt, mivel az ammóniában dús levegő belélegzését és a frissen fejt tehéntej fogyasztását abban az időben gyógyító hatásúnak vélték. (Érdekesség, hogy az asszony valóban szép kort élt meg, csak a 20. század harmincas éveiben hunyt el. Am hosszú élete azért valószínűleg nem csak a tehéntejnek volt köszönhető.)

Biztosan állíthatom, hogy a nagy meleg utáni őszi napokon is érdemes lesz ellátogatni Dégre, ahol a kastély és a hatalmas angolkert egyaránt csodálatos látnivalókat kínál. Gróf Festetics Enrico, a család leszármazottja így fogalmaz: „Bízom abban, hogy a kastély Dég és az egész ország növekedését és fejlődését szolgálja majd. Hiszem, hogy ez a birtok lesz az igazi örökség, amelyet a Festetics család a jövő generációi számára hagy maga után.”

Hollandi-ház

több száz év alatt kikoptatott burkolatát –, mert ezek adják meg az épület hitelességét.”

A kiállítás egyik ekecsége egy kifogástalan öltözetű 19. századi hölgy, Festetics Wanda grófnő portréja. A modell enyhe mosolya és szépséges ruhája megragadja az embert. Már a kép kerete sem akármilyen, páratlan díszítésű barokk műalkotás. A szép hölgy, Wanda Raczyńska grófnő (1819–1845) 1842. január 11-én kötött házasságot Festetics Sámuellel (1806–1862), a dégi kastélyt építtető Festetics Antal és Splényi Amália fiával. A képet Anton Einsle (1801–1871) neves osztrák festő készítette. A keretet a Festetics és a Raczyńska család címereivel díszítették.

A felújított kastély termeiben csodás kék színű, empire stílusú székek és kanapék láthatók, egy magánygűjtő ajándékként ke-

Kívánatossá tenni az életet

Bodrogi Csongor kötetéről

Bodrogi Csongor némettanár, blogger és szerkesztő (a *Szófa* irodalmi portálnál), mindenekelőtt pedig nagy munkabírása ötlük szembe. Több műfaj serény szerzője; első kötete veretes tanulmányokat, hosszabb-rövidebb esszéket és higgadt kritikákat ölel föl. A mű-kedvelés szorgalmasan magas foka végig jellemzi a kiadványt.

Elsőként Kosztolányi Dezső életművét olvassák újra kitűnő – stílusosan kiérlelt, filológiaiilag szabatos – értekezések. A széles közönség előtt Kosztolányi költészete alighanem még mindig kitakarja, hogy a költő novellisztikája és négy regénye az európai próza magaslati teljesítményeihez tartozik. Ugyanakkor az elbeszélő művek méltánylása során még hivatásos olvasók is megmegfelekednek az újságíró-publicista Kosztolányi jelentőségéről. Bodrogi Csongor erre az írásművészeti területre is jelentékeny fényt sugaraz.

A második szerkezeti egység a német nyelvű irodalom több jeles szerzőjére fordít elemző figyelmet. Például tájképpel fölért portrét rajzol Bennről, és meggyőzően érvel Musil nagysága mellett. Legtisztábban talán a harmadik, kortárs magyar műveket szemlélő cikusból tűnik ki, hogy Bodrogit – jóllehet a recepció fölmérését sem mellőzi – nem kötik kanonikus doktrínák: szabadon olvas, szuverén módon értelmez, alanyi hitellel visel felelősséget szavaiért. Amiből az is következik, hogy hajlama és képessége is van kedvet teremteni irodalomhoz, olvasáshoz, szabadsághoz.

A szerző egy borítóképen is szakszerűen tud elmerengeni; egyetlen szó nyelvi-poétikai konzekvenciáit sem rest levonni; s ha a nézőpont úgy kívánja, saját álomi gyakorlatával kapcsolódik az elemzendő műhöz. Egyszerre aprólékos és távlatos; mesterkéletlenül komoly és pedánsan szellemes. Például amikor így nyit egy regény-

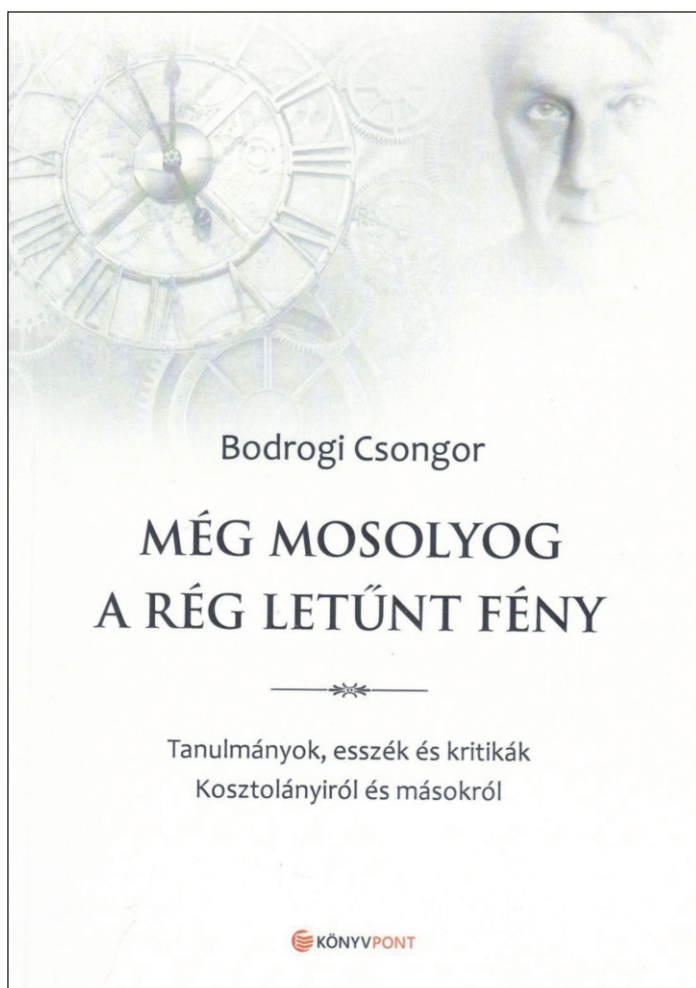
kritikát: „Regénynek azt a történetet nevezzük, amelyikben valamilyen módon minden összefügg mindennel. Nincsen olyan szó, név, párbeszéd, valóságdarabcska, amely ne volna többletjelentéssel

támogató műveltsége, különutas szellemi függetlensége, nézőpontjainak személyes egyedisége, érdeklődésének elfogulatlan-sága – és vállalt elfogultságai.

A „szórakozott tudós” sztereotip mintájára a *szórakoztató tudományosság* látszólagos oximoronját is használatba vehetjük. A *Még mosolyog a rég letűnt fény* dúsan szolgált rá okot.

(Bodrogi Csongor: *Még mosolyog a rég letűnt fény. Tanulmányok, esszék és kritikák Kosztolányiról és másokról, Könyvpont, Budapest, 2023*)

Halmi

Iancu Laura

Koldusnap

azon a napon eltakartam
hóval mosott arcomat
hat éve nem láttalak
ki tudja mire képesek
a temetetlen halottak
hátraléptem mint aki
madárbeszédet hallgat
és kegyelmet a Fáról vár
a vonaton egy ismeretlen
gyűröttarcú ember
jó napot kívánt
ígéretföldön járhatott ő is
foltozott szeme csupa kín
szomorún ékes gyémánt

Vízkeringés

szokványos esti cselekedet:
viaszosvásznon összepárosítom
a vízcseppeket
ha összezárnak: nagy szívverésnek
tetszenek
puffadt hasú vízlevelek
s viszik amit szem nem láthat
és kéz nem érinthet
nem is érti más e víznyelvet
vízbeszédű titkomat
csak a tehetetlen lázfogó
irgalmas rongydarab

telítve azáltal, hogy egy regénynek a része lett. / Jó regénynek pedig azt a regényt nevezzük, amelyik képes kívánatossá tenni az életet.” (191.)

S hogy nemcsak értelmező, de *gondolkodó* kötet is a Bodrogi Csongoré, azt efféle eszmefűzések biztosítják: „Be kell vallanom, személy szerint mindig nyugtalanított a kivándorlás ténye. [...] A kivándorlás folyamata rátapint arra, hogy az ember antropológiailag hazátlan. A hazája egy anyaméh, de azt elég korán elhagyja, és utána mesterséges kötődéseket keres, hogy ezért a veszteségért kárpótolja magát. [...] A kivándorlás mindig arról szól, hogy észrevesszük, tudatosítjuk ezt az illúziót. Az otthonosság illuzórikus mivoltát.” (197.)

Bodrogi Csongor lelkes és lelkiismeretes könyvvel lépett az irodalmi színre. Írásai-ból minduntalan kisüt az olvasatokat meg-

Ázsiai missziós álmok

José Ignacio Tellechea Idígoras életrajza Xavéri Szent Ferencről

José Ignacio Tellechea Idígoras (1928–2008) baszk származású pap, teológus és történész. Számos könyve jelent meg Spanyolország 16–17. századi történelmének kimagasló alakjairól; kiemelkedik közülük Loyolai Szent Ignácról írott életrajza. Élete utolsó kötete az Ignáccal együtt 1622-ben szentté avatott Xavéri Szent Ferenc útját kíséri végig, történelmi dokumentumok és levelek alapján.

Xavéri Szent Ferenc (1506–1552) egy hanyatló navarrai nemesi család legkisebb fia volt, késői gyermek, édesanyja negyvenévesen hozta világra. A párizsi Sorbonne-on folytatott tanulmányai arra készítettek fel, hogy kényelmes papi életet éljen a Pamplonai Egyházmegyében. Am keresztezte az útját egy bizonyos Loyolai Íñigo, s vele és hét másik barátjával megalapította Jézus Társaságát.

A könyv írója hangsúlyozza: Ferenc életét meghatározta, hogy az Ignác atya által rábízott evangelizáló küldetést teljesítse. 1541 tavaszán habozás nélkül hajóra szállt, s örökre maga mögött hagyta Európát, hogy minden erejével átadja magát „Kelet-India” evangelizálásának.

Küldetése, a rábízott és általa teljesített misszió hatalmas területeket érintett az ázsiai partok mentén: Indiát, Srí Lankát, Melakát, a Maluku-szigeteket, Celebeszt, Japánt. Kína csak a vágya maradt: a hatalmas, földrésznyi ország kapui előtt, partjait szemlélve halt meg. „Ő volt az előfutár, az úttörő, aki missziós földeket szántott fel. Így előfutára volt a jezsuiták nemzedékének, akik attól kezdve egészen napjainkig bejárták azokat a távoli tájakat, melyek, noha ma néhány óra alatt elérhetőek, akkor hónapokig vagy akár évekig tartó utazást igényeltek” – írja a szerző.

Tellechea Idígoras megállapítja: Xavéri Ferenc merész volt, de helyesebb, ha inkább azt mondjuk, vakon bízott a gondviselésben. Nem törődött a rá leselkedő veszélyekkel. A kapott információk alapján valóságghűen mutatja be a Moro-szigeteken rá váró helyzetet: „E szigetek népe nagyon barbár, és tele van álnoksággal. Inkább sárgásbarnák, mint feketék. Rendkívül hálátlan emberek. Vannak errefelé olyan szigetek, ahol megeszik egymást; ez olyankor történik, amikor háborúban állnak egymással, és a harcban megölik egymást, máskor nem. Amikor betegségben meghalnak, nagy lakomán szolgálják fel a kezeket és a sarkokat eledelül. Ezek az emberek annyira barbárok, hogy vannak olyan szigetek, ahol az egyik szomszéd megkéri a másikat – amikor nagy ünnepeket akar tartani –, hogy adja oda az apját, ha már igen öreg, hogy megegyék, és megígéri neki, hogy ő is odaadja majd az apját, ha az megöregszik, amikor szomszédja lakomát akar rendezni... Folyamatosan olyan szigetekre jártam, amelyeket ellenségek vesznek körül, és amelyeken nem túl megbízható barátok laknak, és olyan vidékeken, ahol semmilyen orvosság sincs a testi betegségekre, és szinte minden másodlagos okból származó segítség hiányzik az élet megőrzéséhez. Jobb lenne ezeket az Istenben való reménykedés szigeteinek nevezni, mint Moro-szigeteknek.”

A korabeli szóhasználatban elsődleges létadó oknak Istent nevezték, rajta kívül minden más, teremtett lét- és életkövetítő valóságot másodlagos oknak hívtak.

A könyv szerzője Xavéri Ferenc legfőbb jellemzőjének tartja Istenbe vetett határtalan bizalmát. „Természetes optimizmusát egy mélyen gyökerező lelki attitűd írja felül, amely a reménység isteni erényének tiszta attitűdjévé válik. Ez valami végtelenül magasabb rendű és letisztultabb, mint a pusztán emberi várakozás.” Leveleiben Ferenc többször megismételte: „minden bizalmunkat Istenbe vetve”.

Életében sokszor nyílt alkalma arra, hogy gyakorolja ezt a bizalmat, különösen akkor, amikor tengeri útjain egy hajszálon függött az élete. Am a legkilátástalanabb helyzet, amikor egyedül Istenbe vetett bizalma és reménye próbára tétetett, az a Moro-szigetekre való utazása volt. Ekkor minden jel arra mutatott, hogy a bennszülött alfuruk kezei között fogja végezni. A máskor is előforduló „minden emberi támogatástól való megfosztottság itt a maga radikalitásában és elkerülhetetlenségében jelenik meg. Őelőtte is elhomályosult az evangéliumi mondás értelme, mely szerint az menti meg életét, aki elveszíti azt.” Egyedül állt szemben a veszéllyel, sem a portugálok, sem megszokott barátai és pártfogói nem védelmezték, társak és minden emberi támogatás nélkül maradt, csak Istenben reménykedhetett. „Ez a remény, a maga legtisztább formájában, mindenféle kapaszkodó nélkül, segítette felülemelkedni önmagán. A test reszket, a lélek viszont kitartóan követi azt, amit Isten hívásának hisz. Ha megfosztják az őt szállító hajótól, akkor úszni is hajlandó.”

Ugyanez a lelkület jellemezte, amikor az volt a szándéka, hogy Kínába megy. Arra készült, hogy bebörtönzik, lábát kálodába zárják, megkínózzák, sőt meg is ölik. „Ezek voltak azok az esetek, amikor lelki erőssége a maga tisztaságában tündökölt – nem csalás, nem ámtás! Nem csoda, hogy mindenhol Isten emberének, a szentnek a nimbuszát hagyta maga után.”

A könyv szerzője összehasonlítja Loyolai Szent Ignác és Xavéri Szent Ferenc személyiségét, kiemelve: mindketten idős édesanyjuk legkisebb fiaként születtek, s kissé elszigetelt környezetben nőttek fel. Egyiküknek sem voltak közeli testvéreik, akikkel játszhattak volna. Vasakarattal és hatalmas kitartással bírtak, legyőzték a fizikai fáradtságot. Mindketten készen mutatkoztak a cselekvésre, a veszélyekkel való szembenézésre. Ignác visszafogottabb és zárkózottabb volt, Ferenc kedélyesebb, vidámabb, közlékenyebb, mindig mosolygott. Az előbbit inkább rejtett, az utóbbit szabadabban kifejezett érzelemvilág jellemezte. Közös volt bennük, hogy mindkettőjüket az Istenbe vetett mély bizalom éltette. Tellechea Idígoras szerint „Ignác és Ferenc természetüknél fogva ikertestvérek, akiket a kegyelem még szorosabban egymáshoz kapcsol”.

A könyvet Tózsér Endre SP fordította.

(José Ignacio Tellechea Idígoras: *Xavéri Szent Ferenc álmai*, Jezsuita Kiadó, 2023)

A kötet megvásárolható az Új Ember könyvesboltban (Budapest, V. kerület, Ferenciek tere 7–8., nyitvatartás: hétfőtől péntekig 9–18 óráig, vagy megrendelhető az Új Ember online könyvárúházbán.

AZ *Új Ember* KÖNYVESBOLT AJÁNLATA FERENC PÁPA MAGYARORSZÁGI APOSTOLI LÁTOGATÁSÁRA

FERENC PÁPA A REMÉNY TANÚI ÉS MAGVETŐI LEGYÜNK!

Katekézisek a keresztény reményről
2016. december 7. – 2017. október 25.

„A mi reményünk egy személy, mégpedig az Úr Jézus, akinek élő jelenlétét felismerjük magunkban és testvéreinkben, hiszen Krisztus feltámadt.” (2017. április 5.)

„Menjünk el Krisztus sírjához, lássuk az elmozdított kősziklát, és gondoljunk arra, hogy Isten egy nem remélt jövőt készít nekem és mindannyiunknak! Menjünk el saját sírunkhoz – mindnyájunknak van egy kis sírja belül –, és lássuk meg, hogy Isten képes itt is feltámadást adni! Itt boldogság van, öröm és élet van, ahol mindenki csak azt hitte, hogy szomorúság, vereség és sötétség uralkodik. Isten a legkopárabb kövek közül hajtatja ki legszebb virágait!” (2017. április 19.)

„A jövőt még nem ismerjük, de tudjuk, hogy az élet legnagyobb kegyelme Jézus Krisztus: ő Isten ölelése, aki utunk végén vár ránk, de aki már most kísér és vigasztal bennünket utunkon.” (2017. augusztus 23.)

„Ha egységben maradunk Jézussal, a nehéz pillanatok hidege nem bénít meg bennünket; és ha az egész világ a remény ellen prédikálna, ha azt mondaná, hogy a jövő csak sötét felleget hoz, a keresztény tudja, hogy abban a jövőben ott van az Úr visszatérése.” (2017. október 11.)

A könyv megvásárolható az Új Ember könyvesboltban
(1053 Budapest, Ferenciek tere 7–8.),
valamint webáruházunkban: bolt.ujember.hu